

تعهدات ملی، بازدارندگی و مدارا در سیاست خارجی

مصطفی اعلایی

دیپلمات

«تعهدات ملی»، «بازدارندگی» و «مدارا» سه مؤلفه و عنصر اساسی در ساختار کلی سیاست خارجی است. این سه عنصر اگرچه به لحاظ مفهومی مستقل هستند، ولی بر یکدیگر تأثیر مستقیم داشته و قدرت و ضعف هریک بر وضعیت دیگری اثرگذار است. سیاست خارجی ج.ا.ا در هر سه محور دارای وضعیتی است که می‌توان بخش‌هایی از آن را تشریح کرد. تا زمانی که این کاستی‌ها جبران نشود، کشور همواره در معرض آسیب‌ها و خسارات بزرگ است.

تعهدات ملی

«تعهدات ملی» مبتنی بر منافع ملی است. این تعهدات زیربنا و مقصد اصلی سیاست خارجی و تحقق آنها از اهداف سیاست خارجی محسوب می‌شود. حاکمیت ملی، تمامیت ارضی و حفاظت از مرزهای کشور، امنیت ملی به معنای عام آن، توسعه و معیشت ملی و کرامت ملی ستون‌های اصلی «تعهدات ملی» هر کشور ازجمله ج.ا.ا است. تعهدات ملی محور همه تحرکات دیپلماتیک بوده و هرگز قابل مذاکره نیست. روشن است که همه اجزای سیاست خارجی و دیپلماسی کشور باید در راستای استحکام این ستون‌ها عمل کند و از هدفی که به این ستون‌ها آسیب تخریبی وارد کند، باید به‌عنوان حرکت انحرافی احتراز شود. از سوی دیگر، قدرت «بازدارندگی» و سیاست «مدارا»؛ دو ابزار اساسی برای تحقق «تعهدات ملی» و افزایش منافع ملی است. بنابراین می‌توان گفت «تعهدات ملی» در ساختار سیاست خارجی موضوعیت دارد. اما دو مفهوم «بازدارندگی» و «مدارا» در این چارچوب فقط طریقت دارند.

سیاست مدارا

«مدارا» در سیاست خارجی منطق یا شرایط ویژه روابط و محیط بین‌الملل تعریف می‌شود، بنابراین سیاست «مدارا» را می‌توان بر سه پایه مهم استوار کرد: اول اینکه سیاست خارجی امری عرفی است، به این معنا که سیاست خارجی مانند هر علم دیگر تابع اصولی است و در شرایط ویژه روابط و محیط

بین‌الملل تابع قوانین حاکم بر مناسبات انسانی و جهان است. این مناسبات واقعی و طبیعی است و نقش سیاست خارجی مدیریت این مناسبات در چارچوب اهداف و «تعهدات ملی» است. هرگونه محاسبه خارج از این مناسبات موهوم بوده و سبب سردرگمی در تصمیمات و موجب خسارات بزرگ برای کشور است. دوم اینکه، روابط بین‌الملل «قدرت‌محور» و «منفعت‌محور» است. فلسفه «مدارا» در چنین روابطی مبتنی بر قبول معادله طبیعی و تناسب بین «قدرت» از یک سو و نفوذ، اثرگذاری و حفظ منافع ناشی از قدرت از سوی دیگر در منطقه و جهان است. باید پذیرفت که «قدرت» در هر جا و از طرف هر بازیگر و در هر سطحی دارای نفوذ و اثرگذاری متناسب با همان سطح در محیط پیرامونی است. هر اندازه «قدرت» بیشتر باشد، دایره نفوذ و اثرگذاری و خلق منافع و لزوم حفاظت از آن در محیط پیرامونی و لایه‌های پس از آن به همان ترتیب و تناسب بیشتر است. این یک معادله عرفی و طبیعی است که بر همه کشورها ازجمله ج.ا.ا صادق است. اینکه قدرت در سطح روابط بین‌الملل مقدر پایند اخلاق است، موضوع غالب و نافذ در روابط بین‌الملل نیست، بنابراین تعامل با «قدرت» یا قدرت‌ها در محیط بین‌الملل فقط در چارچوب تحقق اهداف سیاست خارجی مبتنی بر «تعهدات ملی» و زمینه‌سازی برای تقویت «بازدارندگی» است. نکته مهم این است که اجرای سیاست «مدارا» در سیاست خارجی به‌هیچ‌وجه به معنای به رسمیت شناختن حقایق و اصالت قدرت مقابل و سازش و تسلیم در برابر آنها و قبول سلطه آنان نیست. سیاست «مدارا» فقط و فقط یک ابزار برای تحقق «تعهدات ملی» و تقویت «بازدارندگی» و کاهش آسیب‌ها و خسارات در روندهای پیچیده و خطرناک روابط بین‌الملل قدرت‌محور است. در یک کلام، فلسفه «سیاست مدارا» قبول تناسب معادله «قدرت» و پیامدهای طبیعی آن در روابط بین‌الملل و مدیریت آن است.

سوم اینکه، سیاست «مدارا» یا قبول اقتضانات آن، الزاماً مبتنی بر تعامل و همکاری در محیط

بین‌الملل است و تعامل به نوبه خود نیز مبتنی بر به رسمیت شناختن واقعیت «قدرت» طرف‌های مقابل اعم از رقیب و دشمنان است. در سیاست «مدارا» راهبرد تقابلی و «جنگ‌محوری» اساساً جای خود را به راهبرد تعامل و همکاری می‌دهد. تقابل و سیاست‌های «جنگ‌محور» تاکتیکی بوده و صرفاً در چارچوب فلسفه سیاست «مدارا» و برای انجام مأموریت‌های خاص انجام می‌گیرد. تقابل صرفاً برای وادارکردن رقیب یا دشمن به ت دادن به شرایط و آرایش واقعی «قدرت» و کشاندن آنها به میز «مدارا» معنا می‌شود. بنابراین تصادفی نیست که کشورهای عربی و غیرعربی منطقه در سیاست خارجی خود راه «مدارا» را بیش از تقابل یا قدرت‌ها یا رقبای خود در پیش می‌گیرند. «مدارا» در سیاست خارجی لزوماً به معنای ترس و قبول سلطه از سوی رقیب یا دشمن نیست، بلکه «مدارا» ابزاری قوی در حوزه دیپلماسی برای ایجاد زمینه لازم برای خلق «بازدارندگی» چندوجهی و متوازن با هدف حفظ و افزایش منافع و کاهش آسیب‌پذیری در تحولات ازجمله روابط و توافقات است.

سؤال مهم این است که بازدارندگی در نظم کنونی بین‌الملل چیست؟

پاسخ: نفوذ و حضور اثرگذار و تعیین‌کننده در تحولات هریک از کالاهای جهانی و مورد نیاز جامعه بین‌المللی فی‌نفسه خلق «بازدارندگی» است. در دنیایی که اقتصاد و تجارت، منابع مالی، ائتلاف سیاسی، سازمان‌های بین‌المللی، علم و تکنولوژی، صنعت، اطلاعات و ارتباطات و اقتدار امنیتی و سایریر و سرویس‌های امنیتی در جای خود بیش از قدرت نظامی قدرت تحول داشته و لاجرم «بازدارندگی» ایجاد می‌کنند، مفهوم «بازدارندگی» چندوجهی و متوازن بیشتر خود را نشان می‌دهد. در این چارچوب، بحث مهم دیگر، مفهوم «توازن» در «بازدارندگی» است. نکته اینجاست که یکی از مظاهر «سیاست خارجی متوازن» ایجاد توازن و تعادل در «بازدارندگی» است.

به این معنا که بین‌انواع «بازدارندگی» در حوزه کالاهای جهانی می‌باید ضرورتاً بر مبنای شرایط کشور تناسب و تعادل و توازن ایجاد کرد. نمی‌توان وجوه مختلف «بازدارندگی» را به نفع یک یا چند وجه دیگر نادیده گرفت. لذا برای مثال نمی‌توان بازدارندگی و منفعت اقتدار نظامی و هسته‌ای را مطلقاً بر وجوه دیگر از قبیل بازدارندگی اقتصادی، تجاری، ژئوپلیتیکی و فرهنگی ترجیح داد. اگر چنین شود که در حال حاضر چنین شده است، قدرت «بازدارندگی» کشور محدود و ناکافی و غیرمتوازن شده و قدرت چانه‌زنی در حفاظت و افزایش منافع و کاهش آسیب‌پذیری از جمله در هر مذاکره‌ای به‌شدت کاهش خواهد یافت. از سوی دیگر با توجه به مفاهیم کلاسیک، بازدارندگی باید از حدی از اقتدار برخوردار باشد که بتواند قدرت «ضربه دوم» در برابر تجاوزات و تهاجمات ایجاد کند. برای مثال چین از جمله کشورهایی است که در برابر تهاجم تعرفه‌ای آمریکای ترامپ از قدرت «ضربه دوم» برخوردار است.

از این رو باید گفت بزرگ‌ترین و مهم‌ترین مفهوم و ابزار دفاع از منافع ملی در محیط چندلایه و پریچ‌وخم بین‌المللی «بازدارندگی» چندوجهی و متوازن است. بازدارندگی با چنین مختصاتی «موازنه» و «ائتلاف» ایجاد و انواع مختلف «تهدیدات» سیاسی، اقتصادی و نظامی را خنثی می‌کند. «بازدارندگی» چندوجهی و متوازن در جریان مذاکرات و توافقات بین‌المللی قدرت چانه‌زنی را افزایش داده و مشت آهنین برای گرفتن امتیاز ایجاد می‌کند. برخی همسایگان از جمله عربستان، کشورهای حوزه خلیج فارس، ترکیه، چین، روسیه و هند و کشورهای مختلف با ایجاد «بازدارندگی» همه‌جانبه و متوازن توانسته‌اند حصار محکمی دور منافع خود بکشند و خود را از آسیب جدی مصون نگه دارند. اسرائیل به عنوان دشمن صهیونیستی و اشغالگر، با وجود تضاد حقوقی موجودیتش با

نقشه‌های دنیای ایران

حقوق بین‌الملل و نفرت سایرین از اشغال، با ایجاد «بازدارندگی همه‌جانبه» توانسته تاکنون به اهداف خود دست یابد و از پیچ‌های خطرناک عبور کرده و خود را بر منطقه و جهان تحمیل کند. نکته دوم در انتخاب حوزه «بازدارندگی» این است که اولویت در «بازدارندگی» باید ضرورتاً در حوزه‌هایی باشد که کشور ذی‌ربط در آن حوزه دارای قدرت ذاتی و «قدرت ضربه دوم» باشد. بنابراین هر کشوری که خواهان ایجاد نظم جدید است یا در منطقه خود قصد دارد برتر و دارای قدرت برتر باشد و منافع خود را گسترش دهد باید می‌شک از «بازدارندگی» همه‌جانبه، چندوجهی و متوازن برخوردار باشد. برخی کشورها قادر به ایجاد بازدارندگی چندوجهی به طور کامل نیستند ولی برای حفظ منافع خود اولویت را در چارچوب اصل توازن در «بازدارندگی» بر نقاطی استوار می‌سازند که در آنها توانایی ژئوپلیتیک و یا ذاتی دارند. این کشورها سعی می‌کنند در حوزه‌هایی در چالش قدرت منطقه‌ای و جهانی شرکت کنند که دارای قدرت «ضربه دوم» در بازدارندگی باشند. برای مثال عربستان سعودی همراه با «بازدارندگی» نظامی بر روی «انرژی» و «منابع مالی» به عنوان منبع ذاتی خود و کالای جهانی برای «بازدارندگی» قابل رقابت و دارای قدرت «ضربه دوم» در منطقه و جهان سرمایه‌گذاری کرده است. چین در حوزه اقتصاد و تجارت همراه با «بازدارندگی» نظامی اولویت اصلی در «بازدارندگی» را بر اقتصاد و تجارت گذاشته است که دارای قدرت ذاتی و ژئوپلیتیک و لاجرم قدرت «ضربه دوم» برای رقابت یا مقابله با متجاوزین به منافع ملی این کشور است.

نتیجه

اهداف، راهبرد و مسیر سیاست خارجی و دفاعی فعلی کشور باید با توانایی‌ها، ابزارها و مهارت‌های لازم در سطح منطقه‌ای و جهانی تنظیم شود. به نظر می‌رسد در حال حاضر به‌ویژه پس از یکی دو سال اخیر کاملاً روشن شده باشد که جمهوری اسلامی ایران در تحقق اهداف سیاست خارجی و حفظ دستاوردهای خود در محیط بین‌الملل موفق نبوده است. علت آن را باید در درجه اول در فهم ناقص از «تعهدات ملی»، محاسبه اشتباه در باب ماهیت «قدرت» در روابط بین‌الملل و نهایتاً تکیه بر «بازدارندگی» تک‌ساحتی و غفلت از «بازدارندگی» چندوجهی و متوازن جست‌وجو کرد. جمهوری اسلامی ایران بر مبنای دکترین کلاسیک «بازدارندگی» فقط در حوزه نظامی اقتدار ایجاد کرده است. تحولات جاری در یک سال اخیر به‌خوبی ثابت کرده است که در برخی مواقع نه‌تنها «بازدارندگی» نظامی کارساز نیست، بلکه اساساً در برخی تحولات و فعل و انفعالات منطقه‌ای و جهانی موضوعیت خود را از دست می‌دهد و باید «بازدارندگی» دیگری را جایگزین آن کرد. مثال‌ها فراوانند ولی نزدیک‌ترین و روشن‌ترین آنها وضعیت سوریه کنونی نسبت به چند سال قبل است که جمهوری اسلامی ایران در آن مستشاری نظامی داشت. جمهوری اسلامی ایران بر اساس توانمندی‌های ذاتی و ژئوپلیتیک خود می‌تواند در درجه اول، همراه با «بازدارندگی» نظامی، برای مثال، در حوزه‌های انرژی، اقتصاد، سیاست، تجارت، اطلاعات و فرهنگ «بازدارندگی» چندوجهی ایجاد کرده که بعضاً می‌تواند دارای «قدرت ضربه دوم» هم باشد. نکته مهم این است که راهبرد و مسیر اصلی سیاست خارجی باید به‌گونه‌ای طراحی شود که کشور را در زمینه ایجاد «بازدارندگی» چندوجهی کمک و در این مسیر توانمند کند.

نتیجه اینکه به باور نگارنده، مناسب است جمهوری اسلامی ایران برای جلوگیری از آسیب‌ها و حفاظت از منافع ملی بیش از هر چیز و در درجه اول درک خود از «تعهدات ملی» را اصلاح کند. ضرورت تحقق «تعهدات ملی» ایجاب می‌کند جمهوری اسلامی ایران به ماهیت «قدرت» و اصالت منفعت در روابط بین‌الملل توجه کرده و ضمن پیش‌گرفتن سیاست «مدارا» (با مختصاتی که ذکر شد) از سیاست «بازدارندگی» تک‌ساحتی فاصله گرفته و «بازدارندگی» چندوجهی را جایگزین آن کند.

گزارش

از انتقاد به واشنگتن تا پاسخ به حواشی داخلی

ادامه‌از صفحه ۲

ظفرقندی گفت: بیمارستانی در اسکله وجود ندارد، ولی تا حداکثر یک ربع مجروحان به بیمارستان‌ها رسیدند.

وی درباره محموله منفجرشده در بندر شهید رجایی نیز گفت: همه فرایندهای تحقیقاتی در حال انجام است و پس از انجام کارهای کارشناسی به مردم اطلاع‌رسانی خواهد شد.

عدم صداقت آمریکایی‌ها بارها ثابت شده است

وی در واکنش به اظهارات مقامات آمریکایی درباره ممنوعیت غنی‌سازی برای ایران و همچنین اعمال تحریم‌های جدید گفت: تحریم‌های آمریکا یک‌جانبه خودسرانه و مخالف اصول حقوق بین‌الملل است و نشان می‌دهد آمریکا ناقض حقوق بشر و مصادق تروریسم بین‌المللی است. ما بر عهد خود بر استفاده صلح‌آمیز از انرژی صلح‌آمیز هستیم و از حقوق مردم خود دفاع می‌کنیم. خوش‌بینی بیش از حد نداریم، زیرا عدم صداقت آمریکایی‌ها بارها ثابت شده است. سخنگوی دولت درباره کمبود و گرانی بلیت برای سفر به مشهد اظهار کرد: راه‌آهن بلیت را پیش‌فروش کرده و با تورهای مسافرتی برخورد کرده است. نظارت محسوس و نامحسوس در حال انجام است. شماره ۵۱۴۹ برای صدای مشتری فعال شده است. افزایش ظرفیت حمل‌ونقل عمومی در دستور کار دولت قرار دارد.

با مقصران حادثه بندر شهید رجایی برخورد جدی خواهد شد

مهاجرانی درباره آمار دقیق فوت‌شدگان حادثه بندر شهید رجایی نیز گفت: هزارو ۵۸۱ نفر مجروح و ۵۷ نفر فوت شده‌اند که ۴۶ پیکر شناسایی شده و ۱۱ نفر مفقودی هستند. با مقصران این حادثه برخورد جدی خواهد شد. سخنگوی دولت همچنین خبر داد که کتاب‌فروشی‌ها امکان فروش در نمایشگاه کتاب را خواهند داشت.

در ادامه این نشست خبری، ظفرقندی، وزیر بهداشت، درباره توزیع واکسن در کشور بیان کرد: تا یک ماه آینده یک میلیون واکسن پنتاوالن توزیع می‌شود که برای سه ماه کشور کافی است. ۸۰ هزار واحد واکسن پنتاوالن دیروز توزیع شده است. مهاجرانی نیز در ادامه اظهاراتش درباره سفر رئیس‌جمهور به جمهوری آذربایجان اظهار کرد: همکاری‌های مشترک اقتصادی و تجاری در این سفر مورد بررسی قرار گرفت تا سرمایه‌گذاری‌های دوجانبه اتفاق بیفتد. همچنین در همین رابطه در راستای همکاری‌های دو کشور پروازهای تهران به باکو هر روز دایر خواهد بود. سخنگوی دولت درباره برگزاری نمایشگاه اکسیو نیز گفت: امیدواریم شاهد سرمایه‌گذاری و گشایش‌ها در این عرصه برای بخش خصوصی با سایر کشورها باشیم.

اراده جدی برای اجرای تفاهم‌نامه امنیتی ایران و عراق وجود دارد

سخنگوی دولت در پاسخ به این پرسش که آیا همکاری‌های امنیتی در رابطه با استرداد سران گروهک‌ها با عراق انجام شده است؟ تصریح کرد: دولت ایران و عراق در رابطه با تأمین امنیت همکاری‌های خوبی با یکدیگر داشتند و ما خوشحال هستیم که عراق گام‌های کاملاً مشخصی را برای اطمینان از مرزهای مشترک برداشته است. ارتباط بسیار کاملی میان مقامات دو کشور ایران و عراق برقرار است و اراده جدی برای تحقق این تفاهم‌نامه امنیتی وجود دارد. بر این اساس، نشست خبری این هفته سخنگوی دولت، بازتابی از چالش‌ها و دغدغه‌های هم‌زمان دولت در عرصه‌های دیپلماتیک، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی بود. از یک سو تأکید بر حفظ حقوق هسته‌ای و دبیینی نسبت به صداقت آمریکا در مذاکرات و از سوی دیگر پاسخ‌گویی به مطالبات عمومی مانند قطع برق، ارسال پیامک‌های حجاب و نگرانی از حادثه بندر شهید رجایی، نشان داد دولت تلاش دارد در عین حفظ چارچوب‌های کلان، با افکار عمومی نیز هم‌لانه مواجه شود. بااین‌حال، حجم انبوه مطالبات، پیچیدگی فضای سیاسی و فشارهای خارجی، آزمونی سخت برای توان پاسخ‌گویی و انسجام اجرایی دولت خواهد بود.

بسته های جادویی کتاب حامی

سه، پنج، ده

تکنیک جادویی کتاب حامی است!

انجمن حامی در کنار شماست، تا با غم‌ها و شادی‌هایتان یک اثر جاودانه خلق کنید!

برای دریافت اطلاعات بیشتر با ما تماس بگیرید:

تلفن : ۰۲۱۸۸۱۴۱۶۴۹ (داخلی ۱۱۰) کارگروه کتابخانه)

hamiassociation.org
@hami_association

Tel. ۰۲۱-۸۸۱۴۱۶۴۹

۰۲۱-۸۸۸۴۳۸۹۷

انجمن حامی حمایت از توسعه فضاهای آموزشی و فرهنگی

این آگهی با حمایت مالی شرکت آراین رشد افزا منتشر شده است.